

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
Ομάδα εργαζομένων

**«Το ανέφικτο πραγματοποιείται αμέσως
τα θαύματα απαιτούν περισσότερο χρόνο»**

Οι μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας και το «θαύμα της απασχόλησης» στη Γερμανία

*Matthias Knuth, Ίδρυμα Arbeit und Qualifikation (Εργασία και επαγγελματική κατάρτιση),
Πανεπιστήμιο του Duisburg-Essen*

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από τον Matthias Knuth μετά από πρόσκληση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για υποβολή προσφορών. Οι πληροφορίες και οι απόψεις που περιλαμβάνονται στην μελέτη αυτή είναι πληροφορίες και απόψεις του συντάκτη και δεν αντανακλούν οπωσδήποτε τις επίσημες θέσεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή δεν εγγυάται την ακρίβεια των στοιχείων που περιέχονται σε αυτήν την μελέτη. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, ή οποιοδήποτε άτομο ενεργεί για λογαριασμό της, δεν φέρει καμία ευθύνη για την ενδεχόμενη χρησιμοποίηση των πληροφοριών που περιέχει η μελέτη.

Σύνοψη

Από το 2002 μέχρι το 2005, πραγματοποιήθηκαν στη γερμανική αγορά εργασίας ευρύτατες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αντικρούουν τη διαδεδομένη άποψη περί «γερμανικής μεταρρυθμιστικής ακαμψίας». Ωστόσο, οι μεταρρυθμίσεις αυτές αφορούσαν σε πολύ περιορισμένο βαθμό *το εργατικό δίκαιο* με τη στενή του έννοια. Ο βασικός στόχος ήταν η αναδιάρθρωση του συστήματος κοινωνικών παροχών και δραστηριοποίησης των ανέργων και των ευρισκόμενων σε εργάσιμη ηλικία απόρων, μέσω μιας στρατηγικής του τύπου «*προτεραιότητα στην εργασία*». Οι μεταρρυθμίσεις αυτές προκάλεσαν έντονες αντιπαραθέσεις και μετέβαλλαν το πολιτικό τοπίο στη Γερμανία.

Λίγο μετά τις μεταρρυθμίσεις εμφανίστηκε μία αντίστροφη τάση στην γερμανική αγορά εργασίας. Η *ανεργία* μειώθηκε, ο αριθμός των θέσεων εργασίας με ασφαλιστική κάλυψη αυξήθηκε και η γερμανική αγορά εργασίας αποδείχθηκε εξαιρετικά *ανθεκτική* στην χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση του 2008/2009. Έκτοτε, η επιτυχία της γερμανικής οικονομίας έχει λάβει διαστάσεις που προκαλούν αυξανόμενη ανησυχία όσον αφορά τις οικονομικές ανισοροπίες στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα όμως, αυξάνονται οι προσπάθειες των γειτονικών ευρωπαϊκών κρατών να μιμηθούν τη Γερμανία σε αυτήν την υποτιθέμενη πορεία προς την επιτυχία και να εφαρμόσουν "διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις" γερμανικού τύπου, ελπίζοντας να επιτύχουν με αυτόν τον τρόπο παρόμοια αποτελέσματα.

Η χρονική σύμπτωση τρέφει την αντίληψη ότι είναι οι μεταρρυθμίσεις που προκάλεσαν τη στροφή στην γερμανική αγορά εργασίας και ότι είναι αβάσιμη η κριτική σχετικά με τις αρνητικές της συνέπειες, δεδομένου ότι υπήρξε αποτελεσματική ως προς τον βασικό στόχο. Στην πραγματικότητα, όμως, *τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας ήταν πολύ πιο περιορισμένα* απ' ό,τι πιστεύεται γενικά. Η μείωση της ανεργίας οφείλεται στο φθίνον απόθεμα σε εργατικό δυναμικό, στην επιβράδυνση της παραγωγικότητας και στην κατανομή του όγκου της εργασίας σε περισσότερους εργαζόμενους. Η αναντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας δεν περιορίστηκε. Οι εντυπωσιακές επιδόσεις της γερμανικής αγοράς εργασίας κατά τη διάρκεια της κρίσης 2008/2009 οφείλονται περισσότερο σε συγκυρίες και μηχανισμούς που προσανατολίζονται μάλλον προς την επάνοδο στο παραδοσιακό πρότυπο της "συντονισμένης" εθνικής οικονομίας (Hall και Soskice 2004), παρά στο νεοφιλελεύθερο πνεύμα των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας. Αλλά και *οι αρνητικές επιπτώσεις της μεταρρύθμισης ήταν λιγότερο σοβαρές* από ό,τι ισχυρίζονται οι επικριτές της: η στασιμότητα και η αυξανόμενη ανισότητα των μισθών, η επέκταση της κατηγορίας των χαμηλόμισθων και η αύξηση των άτυπων σχέσεων εργασίας ανταποκρίνονται μεν απόλυτα στη λογική των μεταρρυθμίσεων, αλλά οι τάσεις αυτές είχαν εμφανιστεί μερικά χρόνια νωρίτερα. Ορισμένες μάλιστα, εξασθένισαν μετά τις μεταρρυθμίσεις. Αντίθετα, φαινόμενα όπως η αύξηση του δανεισμού εργαζομένων και της ολιγόωρης απασχόλησης καταλογίζονται στις μεταρρυθμίσεις, τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς τη χρονική στιγμή.

Για τον λόγο αυτόν, θεωρούμε ότι, παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας, γνωστές και με την ονομασία „Hartz“, πρέπει να εξεταστούν και δύο ακόμη θεμελιώδεις θεσμικές αλλαγές: *η μεταρρύθμιση της ηλικίας συνταξιοδότησης και η φθίνουσα δεσμευτικότητα των συλλογικών συμβάσεων*. Η αποδυνάμωση του συστήματος συλλογικών συμβάσεων εργασίας ευθύνεται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό για την στασιμότητα των πραγματικών μισθών, τις αυξανόμενες μισθολογικές ανισότητες, και κυρίως για την διευρυνόμενη απόκλιση μισθών μεταξύ του τομέα της παραγωγής και του τομέα των υπηρεσιών, από ό,τι η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας. Από αυτήν την άποψη, είναι αμφισβητήσιμο αν η επιτυχία των εξαγωγών της Γερμανίας οφείλεται πράγματι στη συγκράτηση των μισθών, η οποία ήταν λιγότερο σημαντική στον τομέα της βιομηχανίας προϊόντων εξαγωγής από ό,τι στον τομέα των υπηρεσιών, και τίθεται το ερώτημα μήπως μία στρατηγική περισσότερο προσανατολισμένη προς την εσωτερική ζήτηση θα είχε συντελέσει, σε τελική ανάλυση, σε μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης. – Η μεταρρύθμιση της ηλικίας συνταξιοδότησης συνέβαλε στη μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης ηλικιωμένων στη Γερμανία από ό,τι σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ. Επιπλέον, κατά την περίοδο της κρίσης του 2008/2009, αφαίρεσε από τις επιχειρήσεις τη δυνατότητα

της παραδοσιακής προσαρμογής του απασχολούμενου προσωπικού μέσω προγραμμάτων πρόωρης συνταξιοδότησης και τις ανάγκασε να προσφεύγουν σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό στην ευελιξία εντός παρά εκτός της επιχείρησης, όσον αφορά την απασχόληση εργατικού δυναμικού. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά τη σύναψη νέας σύμβασης εργασίας, οι δυνατότητες των ηλικιωμένων δεν αυξήθηκαν σε σύγκριση με αυτές των νεότερων. Η αύξηση της απασχόλησης ηλικιωμένων σημαίνει ουσιαστικά ότι αυξάνεται το όριο ηλικίας των εργαζόμενων σε υφιστάμενες σχέσεις εργασίας και ότι οι εργαζόμενοι παραμένουν στην επιχείρηση μέχρι μία πολύ πιο προχωρημένη εργασία από ό,τι προηγούμενες γενεές.

Τελικά, τί απομένει από τη μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας; Προφανώς, *επιτάχυνε τη μετάβαση από την ανεργία στην απασχόληση*. Ωστόσο, δεν βελτιώθηκαν οι δυνατότητες απασχόλησης για τους μακροχρόνια άνεργους. Το φαινόμενο της επιτάχυνσης περιορίζεται στους βραχυπρόθεσμα άνεργους, οι οποίοι συνεχίζουν να λαμβάνουν επίδομα ανεργίας και δεν θέλουν να καταλήξουν στο καθεστώς του επιδόματος κοινωνικής πρόνοιας που χορηγείται ανάλογα με τις ανάγκες τους. Για τον ίδιο λόγο έχει αυξηθεί ο φόβος των εργαζομένων για την ανεργία, καθώς και η προθυμία τους για παραχωρήσεις, με αποτέλεσμα, προκειμένου να διατηρήσουν τη θέση τους, να προβαίνουν σε μεγαλύτερες θυσίες από ό,τι κατά το παρελθόν. Έτσι αντιμετωπίστηκε η κρίση του 2008/2009. Αυτός ο φόβος μειώνει, ωστόσο, και την προθυμία των εργαζομένων για ανάληψη κινδύνων. Η *κινητικότητα* των εργαζομένων μειώθηκε, παρά την οικονομική ανάκαμψη και την άνοδο της απασχόλησης. Το μέσο διάστημα *παραμονής* στην ίδια σχέση εργασίας σημείωσε άνοδο, παρά τον πολλαπλασιασμό των "ελαστικών" μορφών απασχόλησης. Επομένως, επιδεινώθηκαν οι δυνατότητες ανακατανομής της εργασίας στην γερμανική αγορά. Σε αυτό συμβάλλει μάλλον, εκτός από την αποθαρρυντική επίδραση της μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας, και το γεγονός ότι ο αρχικός μισθός που καταβάλλεται σε νέα σχέση εργασίας ακολουθεί φθίνουσα πορεία.

Οι μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας συνέβαλαν συνεπώς ώστε τα μηνύματα σχετικά με την μεταβαλλόμενη σχέση προσφοράς και ζήτησης (μειούμενο εργατικό δυναμικό με ταυτόχρονη αύξηση της απασχόλησης) να μην έχουν φθάσει ακόμη στους παράγοντες της αγοράς και να μην έχουν καμία αντανάκλαση στην αξία της εργατικής δύναμης, παρά τα αυξανόμενα παράπονα για την έλλειψη εργατικού δυναμικού. Το αποτέλεσμα είναι μείωση της πίεσης για εξορθολογισμό, επιβράδυνση της παραγωγικότητας και αδυναμία πραγματοποίησης επενδύσεων, παρά το διαθέσιμο πλεόνασμα κεφαλαίων.

Για τους λόγους αυτούς, το γερμανικό παράδειγμα στο σύνολό του, δεν είναι παράδειγμα προς μίμηση. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι ορισμένα μεμονωμένα στοιχεία του δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να συμπληρώσουν τις πιθανές μεταρρυθμιστικές επιλογές σε άλλες χώρες.

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Ομάδα εργαζομένων
Rue Belliard 99
1040 Βρυξελλών

Γραμματεία της Ομάδας εργαζομένων
Τηλ.: **+32 2 546 99 32**
Φαξ.: **+32 2 546 97 55**
Ηλεκτρονικό: **gr2@eesc.europa.eu**
Ταχυδρομείο: **www.eesc.europa.eu/gr2**

